

MÖRTÉNETHI APOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda:
Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

B. WESSELÉNYI MIKLÓS

HÜTLENSÉGI BŰNPERE.

Közi: Jakab Elek.

VII.

AZ ALPERES DEREKAS VÉDELME.

(Folytatás.)

ly magános életbeli tetteiről alperes egy szót is említeni nem akar, de gondolkodása módját, polgári nézeteit s egész irányát ismerik mindazok, kikben a hazas polgári alkotmány szeretete által lelki rokonokat talált. Ezen férfiak közül többen ülnek tisztelt birái közt. Azokból jelesen egyet és ezen magos ítélőszék tisztelt elnökét szólítja alperes Isten s világ előtt tanúknak fel, őket, kiknek alkotmányos nézeteik s buzgó hazafi érzetök fejtett ki alperesben részint s erősítette meg mindazt, miket polgári vallomása s törekvése tárgyává tett, s miket e jelen védelmében is nyilvánított, igenis azon tisztelt urak, kik előtt semmi polgári titka nem volt, leginkább tudhatják, hogy alperes keblében alkotvány s törvény elleni törekvésnek soha egy szikrája sem létezett s létre nem hozattathatott.

Hogy más hitt barátinak legbizodalmasabb körében is egész életében minő törekvéseket bizonyított s minő nézeteket fejtett ki, azt mutatják 55. 56. 57. 58. és 59-dik szám alatti bizonyítványok.

Mit felperes ezen bizonyítványokra nézve megjegyzésül előad, azt alperes feleltre nem méltatja. Sértené önmagát és sértené e bizonyítványok adóit, ha a felperes silány és sértő észrevételei czáfolásába ereszkedne. Egyedül azt jegyzi meg, miszerint valóban sajnálja felperest, ha képzete sincs a barátság azon viszonyáról s a meghitt társalkodás azon édeletéről, melyben és midőn a szívnek s léleknek legrejtettebb redői is a bizodalom s egyenlő érzés melegére kismulnak, s tárva áll a kebel s oly nyiltan, mint a felhőtlen ég.

Nem létező cselekvés, mi alperes ellen szólna, s talán kevés, mi mellette ne bizonyítana, a felperes legfeljebb azokat, miket közgyűléseken kívül beszélt vagy a miket irt, akarhatná ellene adatúl használni. Ámbár ilyesmi — kivéven, ha létező törekvésnek kivallását foglalná magában — fontosság nélkül volna. Igende a kir. fiscus semmi beszédére vagy beszélgetésére alperesnek nem hivatkozik, semmi helytelent vagy törvény ellenit, mit irt volna, előmutatni nem tud.

Ugyan miből akarja tehát törekvését, még pedig vétkes és országot felháborító törekvését következtetni? s mi által bizonyítani?

Hogy a felperesi igazságtalanul terhelő vádak hiúsága e részben is annál világosabban kitessék: szükséges a dolgot egy kevésbé terjedelmesebben előadni.

Felperes kir. fiscus nem elégszik meg, hogy alperest a sokszor említett közgyűlésen tartott beszédeiért oly méltatlanul vádolja, hanem még tovább megy, s alperest titkos társaságokkai összeköttetéssel akarja terhelni.

Fájdalom! e titkos társaságokról s azok által célba vett rendfelforgatásról, országháborításról, revolútióról s a jó ég tudja még mi mindenről való képzelődés egy időtől fogva erőt látszik venni s épen azon osztály közt, mely a királyi székhez közel áll, s mely osztálynak annál fogva módja van ezen képzelődés, ezen álm miatt ártatlanul gyanúba vett embereket üldözni. Nem alperesnek ügye, hanem az egész ország ügye kívánja, hogy a szerencsétlenségszülő képzelődés hű voltát törekedjék kivilágosítani s ez alkalommal a felperes kir. fiscus okainak felforgatása által.

Itt sem azért tehát, mintha a jelen pör körülményei között védelmezni törvényes kötelességének ismerné, s nem is azért, mintha ez iránti maga mentsége azon pörbeli védelmének valódi velejére s a kir. fiscus vádjainak megsemmistésére mulhatatlanul szükséges lenne; mert hiszen azon vád s ezen per eredeti s egyedüli alapja ama koholt periodussal már tökéletesen meg van semmisítve; hanem csak azon okból, hogy a nemzet ezer meg ezer egyes polgárait halálos üldözés veszélyével fenyegető ama csalóka képzelődést a lehetőségig elszéleszsze, következő megjegyzéseket terjeszt elő.

Ok nélkül széles e világon semmi sem történik. Okok hozzák elő egyes emberek véleményeiket s tetteiket és okok következtében fejlenek ki mindazok, a mik egész nemzet polgári életét, egész nemzet cselekvési s gondolkozási formáit így vagy amúgy meghatározzák.

Alkotmány nélkül élő nemzeteknek nyilvános polgári életök nincs, ők közönsé-

gesen egymás közt egymás és az egész haza dolgairól nem értekezhetnek, polgári bajukat, közsérelmeiket nyilvános helyeken ki nem önthetik; a kormányzás tetteinek vagy magános vagy egyetemi érdekeikkel összeütközése miatt törvény által elejökbe szabott uton orvoslást nem kereshetnek. Ily nemzeteket maga fekvésök természete már oda vezeti, hogy elzárkozzanak, s hogy ha keblökben bajaikat egymással közölni akarnák is, azt csak kevés megbizottakkal s csak rejtett helyeken s alattomos öszvejöveleleiben merészleljék tenni. Ily nemzetek közt ha titkos társaságok, ha alattomos szöveteleleek vagynak, az igen megfogható. Nekik természetesen ez az egyetlen mód, melylyel élhetnek.

Alkotványos népeknél egészen fordítva van a dolog; ott mind a statut, mind a magánosokat érdeklő esetekre nézve nyilvános öszvejöveleleek, nyilvános tanácskozások és határozatok vannak szokásban. Az angol parlament nyilván ül és vitáz, az angol választó gyűlések nyilván tartatnak, nyilván még az utszai jöveleleek, a lakomák is. Ezen nyilvánosság annyira természete azon népnek, hogy kereskedési, gazdasági, tudományos s akár mely más egyesületek is a lehető legnagyobb nyilvánosság alatt léteznek.

Vegyük a magyar nemzetet. Itt is van országgyűlés, vagynak nyilvános választások, vagynak mindég és mindenütt közgyűlések, kis gyűlések, melyeken minden megjelenhet, nézeteit a statut és magánosokat illető dolgokról előadni mindennek alkalma van. Még eddig mind a törvényhatóságoknál különösen, mind az országgyűléseknek közönségesen a kormány cselekvései által történt sérelmeiket legnagyobb nyilvánossággal vitázat tárgyává tenni s miattok nyilván panaszkodni s előterjesztéseket a felséghez egyenesen intézni, tagadhatlan szabadságunk volt. Igen természetesen következett tehát, hogy az a magyar, ki a nyilvánosság ezen mindenfelől körülvevő formái között fogantatott, neveltetett és él, már ez által alkalmatlanná lesz minden titok keresésre, alattomos szöveteleleekre hajlandóságot nem ismér s annál fogva keblében nem is táplálhat, hanem öntudattal lép az utra, melyet körülményei al-

kotványilag elébe szabtak, a nyilvánosság útjára.

Midőn még a municipalis rendszer nem volt ennyire kifejtve s a kisebb birtoku nemesség gyermekei az iskolai nevelésben oly sűrűn nem vehettek részt és annál fogva a közdolgozókra befolyással csak a nagy uradalmakkal s várakkal bíró kevés számú dynasták valának; akkor még titkos szövethatározások és éppen azon dynasták közt lehettek. Mert a kevés számból álló hatalmas aristocrazia szereti magát mint elkülönözött kászt homályba burkolni, s homály a titkos társaságnak elementuma. Most, midőn a kis birtoku, sőt a birtoktalan nemesség is ezrenként vesz a gyűlésekben részt, most, midőn a várakkal bíró aristocrazia Rákóczyban végromlásra jutott s az előtti megszokott küzdését a monarchiai hatalom ellen udvari köpönyeggel kénytelen váltá fel; most egy egész század óta ama régi sötét kásztól egészen különböző, általánosan másképpen nevelt, más véleményekben és szokásokban született nemesség tölti be a megyei gyűléseket. Vagyis tulajdonképen e mostani megyei élet, e nyilvánosság egyedül azóta fejlett ki.

Minden titkos szövethatározás, minden monarchia ellen törekedő pártszellem, minden tette törekedő, de homályban koholt lázadási terv, mely valaha a magyar nemzet történeteiben megrázó befolyással feltűnt, ama nagy hatalmu, külön kásztba zárkozott aristocrazia keblében vett származást. A szegényebb sorsu, de hasonlatlanul számosabb nemesség régebbi korban ama hatalmasoktól eszközként használtatott; most pedig a hatalmasoknak büszke maradékaitól, kik magokat többnyire a fővárosokba vonván, a falusi nemest megvetik, egészen elszigetelve él.

Méltó volna megkérdezni: tulajdonképen a nemzet melyik osztályát képzelik titkos társaságra hajlandónak? A régi pártosok, a régi zendítők maradékait vagy javaiknak mostani nagy birtokosait? Erre a kir. fiscus nehezen felelné igennel. A kis nemességet? de hiszen éppen az az, mely az országos alkotmány természeténél fogva már másképpen született s másképen él. A városi polgárságot talán? vagy éppen az adózó népet? A városokra nézve nincs semmi jelenség, mi szerint

józan okossággal valami ilyet mondhatnánk. Az adózó nép más jelenségeket nem adott, mint a milyen a Hora-világ s a choleraidulogások valának. Senki sem fog kételkedni, hogy a felperes kir. fiscus által említésbe tett titkos társaság nem az ilyeket czélozza.

A kir. fiscus minden felhozott adataiból nyilván van, hogy kis nemességet, hogy megyei nemességet vesz gyanúba. De mit képzél a kir. fiscus, mi lehet a titkos társaságok czélja s következményei? Igen, úgy fog mondani: Revolúció! De ismét mit képzél a kir. fiscus: ki fog revolúcióban legbizonyosabban veszteni? Természetesen az, kinek javai vagynak, kinek birtoka van. És a megyei nemességnek birtoka van, jövedelmét évenként a mezőből szedi; azonkívül falun lakik, katonaság s kőfalak által nem védve, s azt hiszi-e a kir. fiscus, hogy nekik nincs elegendő eszköz felgondolni, hogy javaikat, élelmöket s magok s gyermekeik életét ostoba könnyelműséggel bizonyos veszélyre kitenni oly tett, mely csak keserű következtetéseket hozhat? Bizony éppen ily következtetesen lehetne állítani, hogy a kereskedő titkos szövethatározásokba áll azért, hogy saját raktárát felgyujtassa.

Meg kell azt is gondolnunk, hogy a megyei nemesség száma kicsinyebb, mintsem józan észszel (ha az elébb érintett oldalt nem tekintjük is) revolúciókról álmodozzék, s nemcsak kicsiny száma, de egészen fegyvertelen s katonai szellem nélküli. Hogy pedig sem a katonasággal, sem az adózó néppel e részben érintkezési pontjai nincsenek, sőt moralis possibilitással nem is lehetnek, ezt csak olyan fogná tagadni, ki országunk egész állásával tökéletes ismeretlenségben van.

Világos ezekből, hogy minő képtelenség hazánkban, hol a forrongásnak minden feltételei hiányoznak, hol sem elegendő pénz, sem katonai talentumok, sem egyesíthető néptömeg nem létezik, hol oly különböző érdekek, annyiféle nemzetségek, nyelv, vallás oly számtalan részeket alkot s minden pontosulást gátol, revolúcióra való összeköttetést s egyesülést képzelné.

Világos továbbá, hogy a képtelenségek legnagyobb foka e hazában éppen a nemesség, még pedig a magyar nemességről revolúciói

törekvést s kitörést tenni fel, s még attól félni is, a magyar nemességről, mely minden osztályok közül legkisebb számu, mely a többi osztályoknak tőle részint különböző, részint ellenséges érdekei közt egy hatalmas hadsereg mellett áll tehetetlensége, parányisága.

Valamint minden elfogulatlan s józanon gondolkozónak látni kell az ily forrongásröli képzetek balgatagságát, ugy az iránt sem lehet senki is kétségben, ki hazánkat ismeri, miszerint nem a nemesség közt s nem is hazánk lakóainak valamelyik osztályához kötve és épen nem a magyar nemzet kebelében, hanem annak érdekével merőben ellenkezőleg s attól egészen különböző irány és érdek igenis létezik, mely komoly aggodalomra nemcsak okot ad, sőt arra kényszerít. A magyarétól különböző származás, nyelv és vallás hazánk lakóainak nagy részét köti egymáshoz s köti és kapcsolja ezen milliomokból állókat több más országokban milliomokkal együtt ama colossushoz, melynek iránya s hatalma nemzetek alkotmányos létét szintoly veszélyel fenyegeti, mint alkotmányos trónokat.

Ezen nemzetiség, nyelv s vallásbeli érdekek nagy szövetsége az, melynek borzasztó vulkánján áll kétes jövődönk. Innen eredhető gyújtó szikra könnyen lobbanthat lángot, mely nemzeti létünket, alkotmányunkat s az arra épült trónt emészténé.

Bár a kir. fiscusnak is a helyett, hogy békés magyar polgárokat üldöz, erre lenne figyelme függesztve! Bár gondolná meg ő is, hogy ezen minket százszorosan s óriásilag körül karoló veszély ellen csak a magyar nemzetiség terjesztése s öregbítése tétethető mentő suly gyanánt, és hogy ezen veszélytöl csak az védhet, ha az alkotmányos trón oltalmára a magyar nemzetiség s polgári alkotmány tétetik azon központtá, melyben minden különböző érdekek s viszonyok egyé-sítettnek.

De a kir. fiscus is a vulkán szélén csendesesen alszik s álmában a polgári alkotmány legigazabb barátait s a trón legbuzgóbb hiveit ellenségeknek tekinti s titkos szövetségek s veszélyes társaságok rémképével gyötri magát.

Azonban ugy látszik, hogy a kir. fiscus

midön e jelen perben titkos társaságokröl szöl, nem valami nagy terjedelmü szövetekezést gondol; mondja ugyan, hogy azon társaságoknak célja a fennálló rendet, a törvényes alkotványt felforgatni s több efféle, s e mellé alkalmasint azt is oda gondolta, hogy ezt természetesen nem az egész nemesség, (mert egy egész testület hogyan öldökölje meg magát), hanem csak néhány gonosz lelkü összeszövetkezettek akarják. Legfőlebb tehát valami propaganda, mert a titkos társaságokkal álmodni szeretők ezt a rémai egyház körében oly tiszteletes értelmü szót szeretik mintegy megszenségteleníteni s a pártütö szellem titkos hivei körébe általplántálni.

Hanem itt mindenek előtt meg kell jegeyzni, miképen a kir. fiscus igen csodálatos, noha dolgát nagyon könnyítő cselekvési módot követ. Vádolja ugyanis alperest, hogy titkos szövetség tagja; sőt vádolja azon férfiakat is, kiknek Kossuthhoz irt leveleiket mult év májusában tett replicája mellé csatolta, s a helyett, hogy azt megbizonyítaná, hogy valami ilyen szövetség valósággal létezik, a helyett, hogy ennek megbizonyítását csak szükségesnek is tartaná, egyenesen mint kétségkivüli dolgot felteszi, miképen a titkos társaság valósággal létezik, s csupán csak azt akarja megmutatni, hogy azon előre feltett titkos társaságnak ez, meg ez, meg ez tagja. De mit mondana maga a kir. fiscus azon megyei tisztü ügyészröl, ki valamely soha nem létezett gyikolási szándékot minden legkisebb próba nélkül, sőt bizonyítás után nem is járva, magában mint valóságost föltenne s azután az embereket rendre vád alá vonná, hogy ezen soha gondolatban sem volt gyikolási tervnek részesei valának: pedig királyi fiscus nem épen azt cselekszi-é?

Hol vannak azon titkos társaság létét bizonyító adatok? Bármint vizsgáljuk a felperesi okleveleket, közöttük nem találunk egyebet, mint olyan dolgokat, melyekkel, a mint látszik, annak kellene bizonyítva lenni, hogy alperes a pozsonyi ifjak casinójával és Kossuth Lajossal összeköttetésben volt.

Az ifjak casinója mi volt? azt alperes nem tudja. A K.) alatt ezen perhez csatolt ítéletekböl csak azt látja, hogy azon casinó a t. kir. tábla által veszedelmesnek tartatott.

Egyébiránt az ifjak ellen lefolyt per irományai titkok fátyola alatt tartatván, azokból semmi ismeretet magának nem meríthetett.

Alperesnek ezen casinóval állított összeköttetését nem tárgyazza más oklevél a H.) HH.) és KK.) alattiaknál. A H.) alatt bizonyos Jeszenszky Ferencz vallja, hogy az ifjuság alpereshez levelet irt s alperes erre válaszolt, mely válasz a KK.) alatt közöltetik. A HH.) alatt pedig Lovassy Lászlónak bizonyos levele áll pozsonyi társaihoz, melyben írja, hogy a W. M.-hoz küldött emléklevelet a bihari casinónak beadta.

Itt legelőször is azt kellene tudni, mi volt tehát az emléklevéiben? mert ha abban semmi kárhozatos nem vala, nem lehet elgondolni, mi vádat lehessen rajta alapítani? A HH.) alatti levél írója azt jelenti, hogy ő az emléklevelet a bihari casinónak beadta. Közönségesen tudva van, a bihari casinó nyilvános társalkodási intézet, milyen az országban nagy számmal és köztudomány szerint létezik. A mi ily nyilvános és számos mindenféle véleményű emberektől gyakorlott intézetnek beadatott, az nem titok, abban titok nem lehet.

De az emléklevéltre adott s KK.) alatt beperelt válasz legnagyobb bizonyosága, miképen azon emléklevéiben semmi veszélyes nem találtatott; a KK.) alatti válaszban ugyanis egy szó sincs, mely távolról is valami aggodalomra gerjesztő magyarázatot megszenvedne. Mert abból akarni vétket csinálni, hogy azon válaszban az ifjak a magok kinyilatkoztatott érzéseinek megtartására kéretnek s intetnek, általánosan véve erőltetett dolog, a tárgyat pedig fontolva képtelenség.

Igaz, alperes inti a hozzá, mint hiv polgárhoz író s polgári kötelességekhez buzgóságot, iránta pedig szives hajlandóságot nyilatkoztató ifjakat arra, hogy ezen érzésekben megmaradjanak, mely érzés felől azon levélben magát így fejezi ki: „azon mennyei ösztön, mely nemes érzést jónak, nagyinak és szépnek áldozni késztet, dagasztja — hála nemzetünk védangyalának — keblököt. „Kéri, hogy tartsák meg azt keblökben „akkor is, midőn a régi tüzet heves vér nem táplálja, akkor is, midőn most még nem ismert kísér-

tetei a szikkadt önségnek fogják lépésekkel ólálva kísérni, s ugy is, ha fénytelen kell az élet virágának hervadni, gyümölcsseinek elhullani.“ Oly ifjaktól, kik haza s polgári alkotmány iránti buzgó hiveséget nyilatkoztatnak, azt mondani s írni, hogy jó, nagy és szép iránti érzés dagasztja keblököt, igen természetes; őket arra inteni, hogy a haza s polgári alkotmány iránti hiveségek s buzgóságok ne legyen csak ifjai hév szülte fellobbanás, kétségen kívül helyes, és arra inteni, miszerint polgári kötelességek s az iránti buzgóságok mellett az élet minden viszontagságain keresztül megmaradjanak, ez is bizonyynyal üdvösséges s nálunk, hol annyi elhidegedett s megváltozott keblet láthatni, szükséges intés. Ily nyilatkozást s ily intést csak hazánknak s polgári alkotmányunknak elhatározott ellensége nevezhetne bűnnek.

A H.) alatti tanúnak azon állítása, hogy a kérdéses emléklevéiben az aláírók alperest mindenben pártolni ígérék magokat; egy az, hogy magában állván, próbát nem tehet; más az, hogy ha tehetne is próbát, felmaradna a kérdés, miben ígérék pártolásokat? mert ezer meg ezer dolog van, miben valakit botránkozás nélkül lehet pártolni.

Oly levélben pedig, melyben (mint az idézett válaszból is kiteszik) alkotmány iránt buzgóság s polgári kötelességekhez hiveség fejeztetik ki, s ugy fejeztetik ki, mint az írók érzeteinek tárgya és célja, pártolásnak ígérese is csak ugyanezen érzésekkel s nézetekkel egybehangzó tárgyakra nézve képezhető.

Igen kitünő dolog, hogy mivel a kir. fiscus a KK.) alatti levelet alperesnek bűnül tulajdonítani csakugyan nem képes, ezen levelet csak mellesleg említi s erővel csak abból akar alperesnek vétket csinálni, mert hozzá egy emlékirat küldetett s oly emlékirat, minek tartalma nem tudatik.

De ily körülmény közt mi okon lehet alperesnek a hozzá küldött emléklevéiből vétket csinálni? mi okon lehetne vétket csinálni még akkor is, ha a levél írói veszedelmes emberek lettek volna? Egy Catilina irhat a leghivebb polgárnak is levelet s e polgár arra válaszolhat; de ha sem a levélből, sem a válaszból ki nem tetszik az, hogy ez

amannak kárhozatos intézeteiből legkisebbet is tudná, akkor ennek ártatlanságát csak elhatározott rossz akarát támadhatja meg.

Azón emlékirat pedig igen számos és mind oly ifjak által volt aláírva, kik közül alperes egyről sem tudott, sőt nem is hallott legkisebb rosztat is.

Ha felperes kir. fiscus ezen próbákat csak arra akarná használni, hogy kitessék, miképen alperes azzal a veszedelmesnek állított casinóval csakugyan egybekötetésben vala, még ezen szándékában sem érhet teljesedést. A pozsonyi ifjak casinója ugyanis még nem létezett, midőn az akkor Erdélyben lévő alperesnek több magyar ifjak Pozsonyban néhány sorokból álló emlékirást készítettek azon ismeretes példa szerint t. i., melyet a megyei követek több esetekben már ézelőtt követtek, Ragályi, Benyovszky s más urakhoz barátság jeléül emlékiratokat küldözvén. Hogy ezen emlékirat készítése az ifjak casinójának kezdetét megelőzte s következőleg nem attól eredett: ellenmondhatatlanul bizonyítja 31. szám alatt hét, 35. sz. alatti, 34-ik sz. alatti harmadik, 36. szám alatt három, 33-ik szám alatt három, 37. sz. alatt öt, 38. 39. 40. 41. számok alatt összesen 24 meghitelesítettnek elfogadott tanú. Alperes e szerint (ki 1833-ki május elejétől kezdve, mikor még a casinó nem kezdődött, 1835-ki márcziusig, mikor már régen megszűnt, Pozsonyban meg sem jelent) a nevezett casinótól semmi névvel nevezendő írományt nem vőn.

Miután ez bizonyítva van, mi bizonyosága van egyéb felperes kir. fiscusnak, miből azon casinóval összekötötést csak sejdíteni is lehetne? Az F.) és G.) alatti töredék vallomásokból egyedül az tetszik ki, hogy némely ifjak alperesnél tisztelkedtek, neki saját árczképével kedveskedtek, mely alkalommal Lovassy László bizonyos beszédet is mondott, oly beszédet, miről a G.) alatt valló azt mondja, hogy mondására senki által még nem bizva nem vala. Ily tisztelkedések egy az, hogy nem titokban szoktak történni s másoknak is tétettek; más az, hogy tisztelkedők előtt ajtót zárni a becsület tiltja, s bizonyosan felperes kir. fiscus sem kergetté volna el ajtája elől az ötet köszönteni jövőket. Egyébiránt, hogy alperes a köszöntésre felelt,

az igen természetes s vétséget annál kevésbé hord magával, mert feleletében semmi sem vala, mi erkölcsi és polgári állásunkra nézve botránkoztató volna. Hogy hazájából számkivettessék, fájjalja s fájdalmát ez alkalommal is kimondá, ily valamit talán magának Meuniernek sem lehetne rossz néven venni; kimondá fájdalmát a fölött is, hogy perbe hivatott, de alkalmasint a kir. fiscus sem fogja kívánni, hogy alperes ezen örüljön. Az sem fogott botránkoztató lenni, miszerint nyilvánítá lelki nyugalmát azon öntudatban találni, hogy semmi rosztat nem cselekedett. Hiszen ártatlanság öntudatában keresni minden csapások közt vigasztalást s találni nyugalmat, erkölcsi s keresztényi kötelesség; vagy az fogja talán a casinóval volt bűnös összekötötést bizonyítani, mert alperes az F.) alatt valló szerint a nála tisztelkedőket föltételökben megmaradni intette. Azonban igazságos-e ily általános és mindenféle magyarázatokat elfogadható kitételen vádat alapítani? Itt mindeh esetre megjegyezni való:

1.) Alperesnek e mondást a G.) alatt valló nem tulajdonítja, tehát egyedül az F.) alatt vallónak csonkán közlött s csupán emlékezetéből lett kimondásán alapul az egész állítás.

2.) Alperes az említett tisztelkedőket nem úgy fogadta mint casinó tagjait, mert, mint feljebb is megjegyeztetett, a casinó már Pozsonyba visszajövele előtt rég megszűnven, azon ifjak casinó tagjai többé nem voltak, tehát őket mint olyanokat fogadni nem is lehetett.

3.) A G.) alatt valló szerint a beszélő Lovassy nem is volt beszéd készítésre megbizva, tehát mint valamely egyesület küldöttje nem is szólhatott, következőképen beszéde s a reá adott válasz magánosok közt történt szó vala.

4.) Alperes a tisztelkedő ifjakat úgy fogadta, mint miveltségre törekedő s hazát szerető ifju polgárokat, s ezen hitében még inkább megerősítették a Lovassy által mondott s felperesi E.) alatt beperelt beszéd ezen szavai: tudjuk, hogy alkotmányos polgár kötelessége békés úton haladni a cél felé s a báró urat, mint a békés úton haladásnak nagy mes-

terét üdvözöljük s kezeibe tesz-
szük a becsület-szót, az életnél
szentebbet, miképen báró uratszent
pályáján meghajthatlan hiveséggel
követni fogjuk. Pedig ezen szavakban
van letéve a szóló political hitvallása; ezen
szavakban: **békés úton haladást** tűzvé-
n maga elébe, lehetetlen lett volna ötöt félre
és rosra érteni, s annál fogva minden jó
polgárnak kötelessége lett volna, hogy őt
ezen „**békés úton leendő haladás**“ üdvös
szándékában továbbra is megmaradásra intse,
s alperes nem láthatja által, miképen lehetne
valakit oly intésért gyanú és vád alá venni?
miképen lehetne vétkül tulajdonítani, hogy
az ifjúnak **békés úton haladni** kívánó
szándékát nem hitte kárhozatosnak? hiszen
haladás talán kir. fiscus előtt sem fog vétek
lenni, s annyival kevésbé békés haladás?
Azt pedig csak nem fogja kir. fiscus állítani,
hogy midőn alperes valakit békében mara-
dásra int, akkor zajra, háborura, ország fel-
forgatásra inti? Talán azt sem kívánja, hogy
alperes a békés úton haladásra ajánlkozó
ifjat, mint gonoszt lehordja s ezen kijelen-
tett békés szándékáról leverni igyekezzék?

Alperes meg nem tudja magyarázni,
honnan eredhet kir. fiscusnak azon gondolatja,
hogy ily valamit terhelőleg hozzon elő? mert
bajos gondolni, hogy az általa E.) alatt felho-
zott s különben oly nagy fontosságra méltatott
beszédet egészen el nem olvasta volna. Pedig
csak röpkedve s helyeket kihagyva történt
olvasásra mutat, a mint azt kihagyásokkal
csonkán a maga feleselésében felhozza; hol a
szent pályán követni fogjuk szavak
előtt épen a békés haladásról szóló sorokat
hagyta ki, ugyanazon sorokat t. i., melyekre
a követés ígérete következik. De ítélje meg
maga felperes kir. fiscus, ha ily csonkításokkal
nem lehetne az uri imádságot is veszedelmes
irattá által formálni? S ismét ítélje meg, ha ezen
bánásmód akár szándékosan, akár gondatlan-
ságból történik, nem egyenesen ellenkezik-e a
vallás és erkölcsiség minden kívánataival?

Hogy ezen E.) F.) G.) H.) és K.) alatti
oklevelek alperest mennyire nem terhelik s
e per tárgyára mennyire nem is tartoznak,
a fennebbiekből elég világos, s mégis ezen
oklevelek azok az alább megemlítendő I.)

alatti tréfa sorokkal együtt, melyek a januári
tisztelet itélet által tekintetbe vétettek.

Ez tehát mindaz, mit felperes kir. fiscus
azon veszedelmesnek tartott casinóval volt
egybekötötésről előadhat. Azaz: az egyetlen
egy, de általa elő sem mutatott, a HH.) alatti
levél szerint pedig nyilvános és soha gyanú
alá nem jött helyen, t. i. a bihari casinóban
bemutatott emlékirat az, min állítását építi.
Pedig meg van mutatva, hogy épen ezen
emlékirat a szóban forgó casinó alapítása
előtt, tehát nem a casinó tagjai által készült.
Ha alperes ama casinónak tagja vagy azzal
valami egybekötötésben lett volna, kellene
annak ama casinó irományai közt valami nyo-
mának lenni. Ha lenne, jól kellene azt a
királyi fiscusnak tudni, kinek azok kezei közt
megfordultak, ha pedig tudna a királyi fiscus
ilyesmit, s ha képes lenne valami efféle
előmutatni, azt bizonyosan el nem mulasz-
totta volna.

Ama casinóval összekötést illető vád-
ra nézve még azt is meg kell jegyezni,
miszerint a logikai következetlenségnek s
osztó igazságnak különös példánya az, hogy
a felperes kir. fiscus alperesre nézve azon
szinlett gyanút, mintha az ama casinóval
valami távoli s állítólag is csak közvetett
egybekötötésben lett volna, fejét s jószágát
érdeklő keresete tárgyává méltatja, azon ca-
sinónak pedig nyilvános és valóságos tagjai
nagy számmal léteznek, kik ellen sem vád,
sem kereset nem indult.

Alperesnek 31. szám alatt — 4. — 35.
szám alatti; 34. sz. alatti második, 36. szám
alatti kettő, 33. szám alatt második, 37. szám
alatt négy, 38. 39. 40. s 41. szám alatti, ösz-
szesen tizenhét tanúja elhatározottan bizo-
nyítja, hogy azon casinóval legkisebb egybe-
kötötésben sem volt. Ezek pedig mind olya-
nok, kiknek e tárgyról bizonyos és tökéletes
tudomások lehet.

A felperes ezek ellen egy tanút s egy
csak legkisebb bizonyító erővel bíró irományt
sem tud előmutatni, mégis nem áallja alpe-
rest erről is vádolni.

A felperesi több oklevelek, úgy látszik,
arra szolgálnak, hogy alperesnek Kossuthal
volt összekötötését tanúsítsák. Alperes és
Kossuth jól ismerték egymást, azt az egész

világ tudja; de Kossuth számtalan más emberekkel is állott ismeretségben, talán épen azzal a királyi fiscalissal is, ki e jelen perben dolgozik. Arra, hogy alperesnek a Kossuth-tali ismeretség vétségül tulajdoníthatassék, három lenne multhatatlanul szükséges, mert —

1. Felperesnek azt kellene bebizonyítani, hogy kárhozatos czélokra törekedő titkos társaság valóban létezik.

2. Azt, hogy ezen titkos társaságnak Kossuth tagja.

3. Pedig azt, hogy alperes tudta, miképen Kossuth ezen társaságnak tagja volt s vele mint olyannal állott viszonyban.

Mindezekből felperes egy szót sem bizonyít, nevezetesen azt, hogy titkos társaság létezik, bizonyítani még eszében sincs.

Hiszen magok azon levelek közt, melyek e jelen perhez maga a felperes által csatoltatvák, vagynak, hol ily titkos társaság létezése egyenesen tagadtatik. Ilyen az R.) alatti levél Deáktól Kossuthhoz, hol ez olvastatik: „nyilvánosság mellett a vétek lehetetlen; titkos szövetkezések pedig, miket a kormány minden ártatlan dologban is gyanítgat, szentül hiszem, hogy hazánkban nincsenek és nem is lesznek soha veszedelmesek.“ Ismét ilyen ugyanattól ugyanahhoz a T.) alatt, melyben e sorok fekszenek: „Furcsa látni s hallani a kormánynak s kormány embereinek nevetséges félelmét, még a kisebbek is rémképeket alkotnak magoknak s azzal ijesztenek magokat is, egymást is, ők makacsul hátat fordítanak a kelő napnak s árnyékukat iszonyú rémnek nézik; pedig ha ismernék a hazát, ismernék az embert és embereket, szint úgy tudnák, mint mi tudjuk, hogy alig van ország Európában, hol kevesebbet lehessen revolútiótól tartani, mint jelenleg nálunk, csak majd ők féltőkben oly balgatag lépéseket ne tegyenek, melyek (nem zendülést) de zavart okozhatnak. De ők félnek s a bokrokban mozgó nyulat is rablónak vélik, pedig: est genus unum stultitiae nihilum metuenda timere.“ azt mondja Hor.

Ime tehát ezeket írja Deák Kossuthhoz, azon Deák, kit a kir. fiscus a maga replicájában a titkos társaság tagjai közé számlál, azon Kossuthhoz, kinek titkos társasági tagságáról kir. fiscus kételkedni sem látszik. S milyen levélben írja ezeket, olyanban, mely biztos alkalommal küldetett, melyről írója nem hitte, hogy valaha mástól, mint a kinek írva volt, s legfeljebb ennek meghittebb barátaitól fog olvastatni. Mert törvényes alkotmányunk oltalmában maga és levelezője ártatlanságáról teljes meggyőződésében soha még csak álmában sem képzelhette azt, hogy Kossuth elfogattassék s ítélet előtt tömlőczre vettessék, irományai pedig a kir. fiscus kezei közé vándoroljanak. És mégis ezeket írja, mikből megtetszik, hogy vagy titkos társaság az országban nem létezik vagy legalább, hogy ők ketten abból legkisebbit sem tudtak.

A kiirt helyekhez hasonló értelemben szól maga Kossuth is benevolájának azon helyén, hol a titkos társaság létezése felől kikérdeztetett, s mi az, a mit kir. fiscus Kossuthnak ezen nyilatkozása ellen ugyanazon benevolában fordíthat? Nem épen ezen levelek-é, melyek e jelen perben alperes ellen felhozatnak? Nem épen ezen levelek-é, melyekből feljebb oly elhatározott hangú két helyet kiirtunk? Nyuljon a kir. fiscus kebelébe s vallja meg, oly levelekkel, melyekben a titkos társaságok létezése kereken tagadtatik, lehet-é azok létezését bebizonyítani? Mit mondana felperes, ha alperes a titkos társaságok nem létezését oklevéllel mutogatná, melyben a létezés állíttatik?

Miután kir. fiscus annak, hogy titkos társaság létezik s annak, hogy Kossuth a titkos társaság tagja volt, bebizonyítására semmit sem tett, mi módon képzeli alperest a Kossuth-tali összeköttetéséért terhelhetni? Vegyük sorba minden okleveleit.

Ezen oklevelek mind a Kossuth irományai közül láttatnak véve lenni s az I.) L.) M.) N.) O.) alattiakat kivéve, melyek alperestől valók, egyről egyig másoktól irattak Kossuthhoz. Mielőtt ez utóbbiakról szó tétetnék, látnunk kell az említett betűk alattiakat.

Az I.) alatti levélke mit keres itt? ba-

jos lenne meghatározni? Alperes azt írja Kossuthnak, hogy egészségére vigyázzon. Ezt talán csak nem tartja bűnnek kir. fiscus? Mert ha azt hinné is felperes, hogy annak, kit egyszer ő üldözöbe vett, még egészségéről sem szabad gondolkodni, mint azéről, kit a hajdan kor szép napjaiban a római szent szék fejdelme anathema alá vett, még akkor sem lenne igaza ezt nehezen venni. Mert hiszen még a levél keltekor kir. fiscus Kossuthot üldözöbe nem vevé s hogy fogja-e valaha? azt alperes akkor nem tudhatá. Ezen egészséget tárgyazó intésen kívül a rövid czédulában egyéb nem áll mint ez: „minden lépése bors-törés volt a német orr alá, s ez helyes volt s utoljára hasát akarja-e kenni s örömet s dobzó örömet okozni ön neki.“

Tudni kellene, hogy ha csakugyan ezen szavak azok, mik miatt a levelke itt áll: hogyan érti kir. fiscus e szavakat tulajdonképen? betü szerint-é vagy figuratim?

Ha betü szerint, akkor kérdenünk kell, a magyar szent korona ügyvédének figyelme a német orra mi joggal terjed ki? és ismét, magyar embernek a német orról valami tréfás jegyzetet írni mi törvénynél fogva tilos? a német orr, ha betü szerint vétetik, lehet hosszú vagy rövid, de minden esetre csak orr, még pedig német orr, semmiféle orr pedig, tehát a német orr mint a többi törvényeinkben a nota esetei között fel nem található.

Ha pedig e kifejezést felperes figuratim érti, ugy szükség lenne kimagyarázni: mit gondol alatta? alperes ugyan el nem ismerheti, hogy kir. fiscusnak szómagyarázó joga lenne, hogy joga lenne más által irt kifejezéseknek önkénye szerint értelmet adni s így adott értelem után büntetést követelni. Azonban e jelen esetben a királyi fiscus még értelmet sem adott, mégis vétket csinál belőle.

Mit érthet a kifejezésen a kir. fiscus? Ez egész perben lázításon kívül (mi e szavakban talán csak nem feketik) kettőről beszél; a királyi méltóság lealacsonyításáról s kormány rágalalmazásáról. Azt lehetne tehát gondolni, hogy a német orr említést e két rubrica alá rendezi. Alperes a kormányt a királyi méltóságtól mindig megkülönböztette; lássuk tehát most is külön.

Kormány Magyarországon csak magyarokból állhat s ezt alperes az 1741. 11. 13. 15. 16. cikkelyek világos tartalma szerint is oly világosnak hiszi, hogy fel sem teheti, miképen kir. fiscus is másképen higgye. Tehát azt a méltatlanságot sem teheti fel, hogy felperes a német orr alatt a kormányhoz tartozó magyar uraságokat értetni csak kívánná is, mert ha csakugyan kívánná, akkor alperes megmossa kezeit s az egész méltatlankodás vétségét felperesre hártja.

Nem volna tehát egyéb hátra, mint az, a mit alperes kimondani is nagy illetlenségnek tart, hogy felperes szerencsétlen gondolata szerint az említett kifejezéssel a kir. méltóság vétetik czélzatba. Alperes, ki a kir. felségnek élte minden napjaiban hódolva tisztelője volt, kénytelen kimondani, hogy nem ő, hanem épen felperes az, ki ily ferde magyarázattal a királyi méltóság ellen vétkezik. Kinek kellene jobban tudni, mint felperes királyi fiscusnak, hogy a magyar király nem német, hogy a magyar király, kinek kirekesztő joga van magyar nemest tenni, magyar nemesi javakat ajándékozni, magyar nemzettel együtt hozott törvényeket sanctionálni, nekünk magyaroknak soha sem lehet egyéb magyarnál? és nem bir-é a magyar király Magyarországon magános és koronai és kamarai nagy uradalmakat? Nem valóságos magyar földesuri jogokat gyakorol-e azokban? De ezeket s az ilyeneket magának a felperesnek mint a szent korona ügyvédének kellene előhozni s minden ily gyanut lehető messzeségre távoztatni. Szomorú dolog, midőn alperesnek ártani kívánó szándékból, önként, senki által fel nem hiva, reá okot nem találva, ily gyanura vezet bennünket s ez által a kir. felség sértetetlen szentségét profanálni nem iszonyodik. Oly kevéssé fontos-é királyi méltóság felperes előtt, hogy azt játékba könnyelműleg beleszönni s mintegy nevetségre kitenni nem ártallja csak azért, hogy alperesre egy gyanúval többet háríthasson? Bizony mind a királyi felség iránti hódolat, mind a magos biróság iránti tisztelet megkívánnák, hogy ily ferdeségek elkerültetnének. Egyéb-iránt —

Ha felperes kir. fiscus épen tudni ki-

vánja, hogy alperes e perbe semmikép nem illő s tréfa hangján irt czéduában álló „német orr“ alatt mit értett, imé a felelet: magyar beszédben (helyesen-e vagy nem, annak vizsgálata nem ide tartozik) de több mondasoknál a német név építhetön helyett áll; milyet a német hassal, olyanformát szoktak a német orral is kitenni. Tehát ilyen ros és gyalázatos orrot vagyis embereket, olyakat t. i., kik a magyar királynak s nemzetnek ellenségei s polgári alkotmányunk romlására törekednek, érthetett alperes s ily orr alá borsot törni üdvös dolognak tartotta s tartja.

Az L.) M.) N.) O.) alatti oklevelek azt bizonyítják; hogy alperes az ellene folyó nota-per irományait (mint magát kifejezi) csupán nyilvánosság tekintetéből azon megyéknek, kik országgyűlés alatt alperes ügyét követeik által pártolták, megküldötte, még pedig Kossuth segedelmével küldötte meg a P.) alatti jegyzék szerint.

Igenis alperes megküldé, még pedig, mint említettett, csupán nyilvánosság tekintetéből küldé meg pere irományait az ötlet pártoló megyéknek. Mert felperes kir. fiscus nem fogta elfelejteni, hogy voltak megyék, sőt az ország megyéinek nagy többsége volt az, mely alperes ügyét, épen e jelen ügyet szünet nélkül pártolta s pártolja, ugy tekintvén e pert, mint a törvényeken s a törvényes szólásszabadságon ejtett sérelmet. Az országgyűlés eloszolta után nem méltán gondolhatta-e alperes, hogy ezen megyék óhajtanák tudni hitelesen mindazokat, mik ezen általok oly közérdekűnek nyilvánított ügyben történtek? Egyébiránt ezen pert a kir. fiscus nem vitte homályban és titokban, mint az ifjakét, ez nyilvános per, melynek irományait tudni szabados, ez nemcsak nyilvános per, de a státusok táblája által közügynek nyilatkoztatott tárgy felett folyó per. Mi joggal állíthatja tehát felperes kir. fiscus, hogy ennek irományait az ország több törvényhatóságaihoz elküldeni vétkes tett vala.

És ki van ezen elküldés által megsértve? magá a felperes? hiszen ha felperes a maga tisztében hiven járt, miért fél, attól, ha dolgait mások is látják? felperes ezen perben csak fél, ki keresetét bíró elébe terjesztette, de egyszersmind a közigazság ren-

dén az ellene indított keresettel alperest is felhatalmazta, hogy okait s okleveleit megtekintse, magának leírassa s azokat megrostálgathassa. A mint felperes okleveleit és replikáit a perbe tette, többé nem rendelkezhetik róla, hogy azok kikkel s mi okból közöltessenek? Ha alperesnek azokat tanácskérdés végett másokkal közölni nem tilalmas, bizony nyilvánosság végett sem tilalmas. Ez a szabad vélelemhez természetesen tartozik.

Ha felperes azt hiszi, hogy ezen per elküldésével a bíróság meg van sértve, ez alaptalan hit. A tisztalelkű bíró a nyilvánosság és közvélemény ellenörködésétől nem retteg, sőt inkább maga is óhajta azt, mert a törvényszabta ösvényen szigorú igazsággal eljárván, épen a nyilvánosság által van biztosítva minden alattomos rágalmazás ellen. Alperes teljesen meg van győződve, hogy a nagyméltóságú kir. curia ellen semmi sérelmet nem követett el, sőt annak kedves dolgot tett, midőn azt a nyilvánosság és közvélemény ellenörsege által igyekszik minden alattomos rágalom ellen biztosítani. Ez nem történhetik jobb móddal, mintha a megyei törvényhatóságok a per minden körülményeivel megismerkednek. Az ítélőszékek eljárását nyilvánossá tenni akarni oly úton, melyet törvényeink nem tiltanak s mely polgári alkotványunk s belső rendletetésünk természetéből foly, az vétkes nem lehet; anynyival inkább nem lehet pedig, mivel e jelen perben a bíróságtól csak az ítéletek származnak, azon ítéletek, melyek magának a nagyméltóságú királyi curiának tudtával és akaratával mindjárt hozatalok és kihirdetésök után szokás szerint kinyomatnak s ezen tett által az egész olvasó világ sajátjává lettek. Mi vétkek van tehát alperes tettében? s nem sokkal inkább vétkezik-e a királyi fiscus, midőn ezen meg nem tiltott törvényes dologból vétket csinálni törekszik?

De hiszen felperes nem törődik semmivel, csak alperes ellen vádakhoz hozhasson elő. Az M.) N.) O.) alatt feküsznek alperesnek azon sorai, melyek mellett perét elküldözte. E sorokban ezek említettnek.

1.) Hogy alperes ügye közügy, mert benne a szólásszabadság van megsértve. Igen de ezt mondá a státusok táblájának nagy többsége. Ha ezt mondani

vétek, úgy alperes a megyék nagy többségével együtt vétkezett.

2.) Hogy ez ügyben a képviselő tábla felszólalása a kir. felséghez nem juthatott s egyes megyék felírásaik sikertelenül hangzottak el. Ezt csak nem fogja felperes tagadni, hogy így vala; ezt a megyék különben is nagyon jóltudták.

3. Hogy alperes meg van győződve, hogy ezen közügygyé fogadtatott pörben minden lépés a nemzet figyelmét megkivánja. „Mert (ugymond) figyelemmel kell kísérni a törvényhatóságoknak mindazt, a mi az elkezdett közsérelem folytában a sérelmet súlyosítva történik, figyelemmel csak azért is, hogy minden lépés felett igazságos ítéletet mondhasson a haza és közvélemény.” Ezen állításokat és kifejezéseket nevezi a királyi fiscus oly tettnek, „mely nem egyéb, mint a hazafiaknak a kormány s főkormányiszékek iránti bizodalatlanságra és egyes törvényhatóságoknak a más törvényhatóságok ellen való ingerlése s az ugynevezett közvéleménynek a felséges*) és ítélőszékek ellen bujtatása s méltatlan rágalmozása sat.”

Minden el nem fogult lélek nézze meg alperes sorait s mondja meg, ezen soroknak mi köze a kormánynyal, a felséggel? Mikép sértetnek ezekben az ítélőszékek? S főleg, hogy rágalmozás-é az, ha alperes az ellene indított pört szólásszabadságban ejtett sérelemnek nevezte? Alperes találta-é ezen nevezetet? Nem a képviselő táblától jött-é? Nem magoktól a megyéktől-é ezen nevezet? Nem akarja-é felperes észrevenni, hogy itt a méltatlan rágalmozás vádjával egyenesen a képviselő táblát s a megyék többségét illeti? Vagy ez mind szabad felperesnek? Felperesnek, ki a magyar szent korona ügyvéde, azon korona legfontosabb tagjain, a megyéken lehet gázolni? Valóban ha a kir. fiscus a megyei törvényhatóságok s az országosan egybegyült képviselő test iránt ily megvetést bizonyít s ezt minden büntetéstől menten gyakorolhatja, akkor nem láthatni által,

hogy magános személyek élete, javai és becsülete hogyan lehessenek előtte bátorságban?

A kir. fiscus közgyűlésben mondott beszédért notapört indít, ezt a képviselő tábla és a megyék nagy többsége szólás szabadságán ejtett sérelemnek nevezi és orvoslást a kir. felségnél keresni kíván, de a főtáblától akadályoztatik. Ez történt dolog, ezt tagadni fneem lehet. Itt a kir. fiscus factuma foro enn, kir. fiscus factuma ellen kéretett orvoslás; a felség, kihez az országos felirat nem juthatott, ez ügyben magát ki nem mondotta. És most mit teszen kir. fiscus? Azt, hogy az általa indított pör *) a szólásszabadság elleni sérelemnek mondatott, kormány és felség elleni bujtogatásnak nevezi ő, a kinek vádja felett minden esetre bíróságnak kell itélni, ki ezen pörben mint követelő fél áll; ő merészkedik a maga factumát helyben nem hagyott kormány, sőt felség elleni bujtogatással vádolni. A kir. fiscus tehát kormány, sőt felség? Hogyan merészkedik felperes a maga hivatalát ily vakmerő cserébe vetni? Hogyan merészli a maga factuma ellen intézett s a képviselő tábla által állhatatosan kimondott véleményt felség elleninek mondani? Valóban ily állításokkal jobban meg van a királyi méltóság alacsonyítva, mint az alperesre hamisan fogott logicátlan szavakkal.

Még abban is vétséget keres felperes kir. fiscus, mert alperes a maga pörének irományait Kossuth által küldözte el. Nem kíván magyarázatot, mikép ily tetemes csomókat postán küldözgetni bajos; de azon időpontban, midőn Kossuth leveleit a posták el nem fogadták, mikor Deák Ferencz Pestre utasított csomóját a zalaegerszegi postahivatal visszavetette, midőn a megyék a posták ellen a kormány előtt tettek panaszt, hogy egymáshoz küldött leveleik elvesznek, azon időpontban ezen pör irományait a posta rendes útjára bizni gondatlanság lett volna. Ha a pört a megyékhez vétek nélkül küldeni lehetett, pedig lehetett, akkor nem érdemel figyelmet, ha az elküldés postán vagy alkalmossal történt-é?

De azt talán nem is egyébért hozza elő

) Itt az eredetiben is ki van hagyva körülbelől e mondatrés: mi a megyék által....

*) Az eredetiben is hiányzik a főnév.

felperes, hanem hogy alperesnek Kossuth-tali összeköttetését ez által is bizonyítsa. Azonban miután elmondattott, hogy sem titkos társaság létezése, sem annál fogva Kossuthnak valamely titkos társaságbeli tagsága legkisebbsel is bizonyítva nincs, minden összeköttetésből mi következik, s jelesen abban, hogy alperes bizonyos levelek és csomók elküldözését Kossuthra bizta, fekszik-e valami figyelemre méltó?

Ezek azonban, mik eddig szóban forogtak, magától alperestől eredett irományok valának. A mik következnek, s mikből alperesnek Kossuth-tal, mint ugyanazon titkos társaság tagjaival volt összeköttetését akarná felperes kimagyarázni, oly irományok, melyeket alperes nem irt, melyek alpereshez nem irattak, hanem mások által irattak és küldettek Kossuthhoz. Ily irományok a Q.) EE.) betűk alatt állók; melyekhez FF.) és GG.) alatt járul Kossuth naplójának két rendbeli kivonata.

Ezen irományok közül a Z.) alattiban alperesről még szó sem tételik, a CC.) alatt állóban sem látja nevét; a többekben imittamott említés tételik ugyan róla, de oly indifferens oldalról, mely egy harmadik embert az írón és levélfogadón kívül érdekelni nem fog.

Itt legelőször is az a kérdés fordul elő: mit tehet alperes arról, a mit más valaki ismét egy más valakinek ir? Lehet-e őt azért feleletre vonni, s ha őt lehet, miért ne lehessen szint azon oknál fogva magát felperest is? De felperes rendes fordulattal akarja az ellenvetésnek elejét venni, azt állítván, hogy a pörhöz csatolt leveleket olyanok irták Kossuth-nak, kik az ő titkos intézetekbe közelebbről vagy távolabbról be voltak avatva.

És ezt ismét mivel bizonyítja felperes? ugy látszik semmivel; hanem csak minden fáradtság nélkül (melyet a bebizonyításra fordítani kellett volna) épen ugy valónak elfogadja, mint a titkos társaság létezését s Kossuthnak ahhoz tartozását. Feljebb megjegyeztük, hogy épen ezen vádlottak egyike a titkos társaságok létezését mily határozottan tagadja. Felperesnek ez mind semmi; ő maga előadja ezen saját állítását lerontó levelet s belőle mint a többiből, még abból is, mely-

ben alperesnek még neve sem fordul elő, azt következteti, a mi neki tetszik. De hogy a dolgot jobban értsük, tekintsünk végig az irományokon.

Q.) alatt Deák írja Kossuthnak, hogy Wesselényit naponként várja. Ebben fekszik a titkos társasági egybeköttetés bizonyossága? Alperesnek tehát oly országszerte tisztelt férfit, mint a zalai volt híres követ, titkos cél nélkül meglátogatnia nem lehet? De azt is írja Deák: tőle azaz Wesselényitől küldöm meg jelentésünket, mely nyilvános pályánk szellemében készült. Ez már titkos társasági állapot, mert Deák a kinyomatott nagy csomót tevő országgyűlési jelentés több példányait, melyeket postán küldeni költséges lett volna, alperestől kívánja küldeni. Nyomatott ivatek vinni természetesen titkos dolog; kivált pedig oly nyomatott ivatek, melyek a zalai követek nyilvános azaz az egész ország színe előtt országgyűlésen folytatott pályájok szellemében készültek. Valóban kir. fiscusnak a titokról saját megfogásai vagynak!

R.) alatt ugyanaz ugyanannak alperesről ennyit ír: Wesselényi szerencsésen megérkezett Olaszországból, ő szóval majd többet mondhat. Hogy alperes Olaszországból megérkezett s pedig szerencsésen, lehet, hogy ez a kir. fiscus előtt, ki inkább szerencsétlen megérkezést óhajtott volna, bosszantó hír. Azonban ez nehezen fog a titok közé számoltatni. De az, a mit majd Wesselényi szóval mond, természetesen abban van a titok! Fájdalom, hogy az egész földkerekségén sincs semmi jelensége, hogy a szóval leendő mondás valami politikai fontosságú dolgot czélt-e vagy csupán magános viszonyokat? De épen azért, mivel semmi jelensége nincs, épen azért, mivel a dologról sem jót, sem roszt tudni nem lehet, tehát a dolog titokban van azaz, miről a kir. fiscus semmit sem tud, ott titkos szövetkezésnek kell lenni. Az semmit sem tesz, hogy épen ez a feljebb említett egyik levél, melyben titkos társaság nem létezése kereken kimondatik.

S.) ezen betű alatt azért haragszik felperes, mert egy Kehidára alpereshez postán küldött levél kézhez adására Kossuth szólít-

tatik fel. Tudva van, azon időben is alperes rendszeren Pesten tartózkodott, s igen természetes, hogy midőn onnan távozott, ott maradt jó barátival tudatta hol létét, kivált olyankor, ha távolléte több időre nyult, hogy azalatt netalán előadandó dolgairól tudósítást vehessen. E részben talán felperes sem szokott másként tenni, mi joggal lát tehát itt ismét titkos szövetekezést, ha Kossuthról a levélíró felteszi, hogy alperes hollétével talán ismeretes? Vagy talán a titok a levélben van? De figyelmezzék a felperes kir. fiscus arra, hogy mint feljebb is mondatott, e kérdéses levél postán érkezett, levél pedig, mely alpereshez postán jó, titkot magában bajosan tarthat, mert alperes postán érkező levelei darab idő óta gyakran már a történet felbontás látható jelével adatnak kezéhez, következésképen azoknak tartalmát felperes kir. fiscus alperesnél előbb megtudhatja.

T.) ismét egy levél, mely, mint feljebb bőven mondatott, a titkos társaságok nem létezése ellen bizonyít. Ezen levélből azt emeli ki felperes, hogy az író Kossuthot kéri e levelet alperessel közölni, mert (ugymond) elveink itteni sorsát nekie is tudni kell. Nem tudja az ember, ha felperes ezen általa előmutatott leveleket olvasta-é? Mert ha olvasta volna, tudná, miképen a levélben arról van szó, hogy Zalában bizonyos Horváth nevű ur pártot alakított, hogy az urbarialis törvényeknek a földesuri haszonnal megegyezőbb magyarázatot adhasson, s a mit az országgyűlésen többek közt Deák az urbér tárgyában lejött királyi választ minden népnek kedvező pontokra nézve állhatatosan pártolván, törvénynyé lenni segített, annak jótékonyágát a népre háromolni ne engedje. Horváth tehát Deák és alperes elvei ellen indított harcot, de Deák és alperes elvei épen e tárgyban a királyi válasz elveivel sokkal jobban egyeztek, mint a Horváthéi. Ezen elvek sorsáról akarja itt Deák alperest tudósítani. Vigyázzon felperes, nehogy alperest üldözni kívánó szándékától elragadtatva, olyakat tulajdonítson neki s olyakat tartson titkos társaságot bizonyító kárhozatos elveknek, melyeket a királyi felségnek válasza tett indítványba, s melyek a képviselő táblán azoknak a titkos szövetekezéssel vádolt fér-

fiaknak segedelme által fogadtattak el. Egyébiránt a levélből felperes még e szavakat emeli ki: általában az ifjuság jól van lelkesedve. Méltó lenne tudni abból, hogy Deák Kossuthot a zalai ifjuságról így tudósítja, alperesre nézve mi következik? Az-é, hogy alperes tehát csakugyan titkos társaság tagja? Vagy az-é, hogy felperes kir. fiscus itt is úgy akar alperessel bántani, mint Aesopus farkasa a báránynyal? Valóban úgy látszik a dolog minden jelenség után: a zalai ifjuság jól van lelkesedve, tehát alperessel verpadra! Imé ez a logica, mi ily oklevelek mellett alperes ellen használtathatik.

U.) alatt Deák Kossuthnak írja, hogy alperes ezen pört Zalának egész kiterjedésében küldje meg. Ezt alperes később, mint feljebb mondatott, meg is tette. Hogy ezt tenni törvényesen és szabadon lehetett, már megmutattattott. Hogy pedig e pörnek a megyékhez lett küldése épen a nyilvánosság tette volt s nem titkos szövetségi lappangás, erre magyarázat nem kell. E levélnek még azon helyét is kiemeli felperes, hol annak írója Kossuthot arról tudósítja, a mit Zala vármegye a népnevelésben határozott. Miként tartozzék ez e jelen pörre, akár úgy mint alperest terhelő bűn, akár úgy mint titkos társasági egybeköttetést bizonyító körülmény? azt ugyan senki általláthatni nem fogja. Ha felperesnek Zala vármegye ezen tárgyban tett lépései ellen nehézsége van, szükség, hogy alperes helyett Zalát és Deákot kérdezze meg. Egyébiránt a népnevelési tárgy mult országgyűlésen hosszas kerületi vitatások alatt fejtegettetett; s akkor a statusok táblájának többsége Zalával együtt kijelentette, miképen a nevelési rendszerbe a törvényhozó testnek, a nevelés gyakorlati teljesítésébe pedig minden törvényhatóságnak, minden atyának (mivel gyermekeinek neveltetése leginkább őtet érdekli) törvényes és természeti joga van beletekinteni. Ezek a képviselő tábla többségének elvei voltak, ezek folytában irt Deák Kossuthnak a zalai végzésekről. És ezeket miért hozza elő a kir. fiscus? Tehet-é alperes róla, ha a képviselő tábla és Zala megye elvei kir. fiscusnak tetszésére nincsenek? Csak nem fogja kir. fiscus alperest kényszeríteni, hogy a képviselő tábla és zalai Rendek elveit,

szavait és tetteit kir. fiscus ellen mentegesse? S talán csak azt sem akarja következtetni, hogy mivel az országgyűlés egyik táblája s később Zala megye a népnevelést illetőleg így vagy amúgy vélekedtek, tehát alperes (ki sem azon országgyűlési táblához, sem Zala Rendeihez nem tartozik) titkos társasági bűnös tag. Ámbár ily következtetésekben kir. fiscus részéről e pör meglehetősen gazdag.

A mit kir. fiscus a V.) alatti levélben terhelőnek állít, az is, mint a többi igen rendesen hangzik. E levelekből terhelőknek jegyzett sorok ide mennek ki:

1. Mert Bihar megye Rendei arra, hogy követőket az országgyűlésről visszahívják, elégnék tartották azt, mivel követők az oppositívóval nem tartott. De képzelték-e felperes oly ítélőszéket, melyről rendkívüli sértés nélkül fel lehessen tenni, hogy Bihar megye ezen tettet alperes ellen vádúl vagy terhelő bizonyosságúl elfogadni képes lenne? Mert ha azt alperes ellen lehet felhozni, miért ne lehessen maga a kir. fiscus ellen is? Vagy talán az a baj, mert ezt a levélíró Kossuthnak írta meg? De tegyük fel, a mi nem lehetetlen, hogy a bihari főispán írta volna meg azt valakinek a kormányon ülők közül, (mert ha a szathmári gyűlésről hirt adni nem tartá körén kívülnek, mennyivel inkább nem tarthatá a bihariról), ha, mondom, ezt a bihari főispán s kormányon ülőnek írta volna, akkor kit vádolna a kir. fiscus? Bizony ugy látszik, felperes egyenesen azért választotta ki alperest, hogy őt, mint a régi zsidók a nép bűneiért áldozatra vetett bakkot, mindazon bárkiktől elkövetett tettekért, szavakért és véleményekért, melyek a kir. fiscus nem tetszését magokra vonták, feláldozza.

2. A második, a mi a levélből kiemelve van, az, mert alperes Kőlcseynek bihari követté leendő választásán munkálódott. Valóban a bűnnek ez is új neme vagy ha ez is a titkos társaságok bebizonyítására hozatott fel, valóban a bizonyításnak is igen új neme. Ily vád feleletet nem érdemel.

3. De ugy látszik, legfontosabbnak hiszi felperes a levélben azt, hogy a bihari gyűlés (melyről a levél szól) a szathmári gyűlés után (azon gyűlés után, mely miatt jelen pör kezdetett) csakhamar következett

s alperes a bihari gyűlésen is megjelent (mint felperes keresztényi példás emberszeretettel állítja) Szathmárban elbukott lázító elveit terjesztendő.

Ezen vádból rendes következtetések folynak. Mert imé a szerint felperes előtt vétek az, hogy a két gyűlés oly hamar következett egymásra, még pedig az alperes véteke, mert alperes Szathmárból Biharba ment lázító elveit terjeszteni.

Felperes nem gondol azzal, hogy mind a két gyűlést az illető megyei Rendeknek vagy illető megyei főispányoknak a nekik tetsző határnapra ország kezdetétől fogva kitűzni törvényes joguk volt.

Nem gondol azzal, hogy közgyűlés határnapjait, mivel azok előre kihirdettetnek, alperesnek is bűn és titkos társasági levelezések nélkül lehetett tudni.

Nem gondol azzal, hogy alperesnek nem volt törvény, sem parancs által megtiltva gyűlésbe menni s talán az sem, akkor menni gyűlésre, még pedig oly megyei gyűlésre, melynek táblabírája, mikor a gyűlést tartatott.

Nem gondol azzal, hogy alperes Szathmárban elbukott elvet (t. i. az örökös megváltásra nézve) Biharban nem volt szükség terjesztgetni, mert Bihar megye alperesnek minden közbejötté nélkül már ez előtt az örökös megváltást követeinek utasításul adta, s hogy ennélfogva alperesnek valamint szüksége nem volt e tárgyban szólani, ugy az egész gyűlés alatt azt sem közlőrl, sem távolról egyetlen egy hanggal vagy mozdulattal is soha elő nem hozta, soha nem is érintette.

Ugy van, felperes mindezekkel nem gondol, neki csak vád kell, ő vádolja alperest, mint itt az illető főispányok (különbön törvényes) tette miatt is és a miatt is, a mit nem mondott, nem tett s mondani és tenni szükség nem is volt; alperesnek valóban tartania kell, hogy jövendőben felperes által az égi testek rendszerében előforduló események miatt is vád alá fog vettetni.

Az X. alatti levél, mint az eddig említettek is, nem alperes tollából került. A levélíró csak egyetlen egyszer emlékezik alperesről, azt mondván, hogy az ifiak letar-

tóztatásáról Kossuth, Wesselényi és a Pest megyei körlevél által van tudósítva. Ha e tudósítás vétek, úgy tehát először is Pest megyét kellene pörbe hívni, mert ez nem csak Szathmárt, de az egész ország minden megyéit körlevél által tudósította. Vagy az talán megint bizonyosság arra, hogy titkos társaság létezik? Alperes e nemét a logicának nem érti; mert ez semmi esetre nem egyezik az emberi okoskodás menetelének szokott rendével. A mi ezen levélben arról mondatik, hogy Szathmár a képviselő tábla 7-ik üzenetét a vallás tárgyban magáévá tette, ez is csak így tartozik ide, mint feljebb a zalai végzések. Ha felperesnek e részben nehézsége van, mi joggal bántja érette alperest? Ha hatalmának körét még oda is kiterjedni véli, ám próbáljon Szathmárral s azon megyékkel számot vetni, kik e tárgyra nézve Szathmárral egy ösvényen járnak:

Azonban felperes annyira megszokta alperest mindennel, a mit alperes nem tett, nem mondott s niben részt sem vett, terhelni, hogy az ily vádak már gyakoriságuk miatt szembe is alig tűnnek. Itt következnek Y.)-tól D.D.)-ig Szemere Bertalantól Kossuthhoz irt több rendbeli levelek, melyekben alperesnek neve is alig említetik, melyek alperesre nem tartozó dologról szólnak, melyekért az, ki irta, kérdőre valamint törvényesen nem vonathatott, úgy nem is vonatott, és mégis mindezek alperes terheletésére adatnak elő. E leveleket alperes soha nem látta, nem olvasta, rólok nem is hallott mindaddig, míg e jelen pörbe be nem tétettek. Most látja s minden, ki a levelet egészen, nem pedig a kir. fiscus csonka kivonataiban olvassa, látni fogja, miképen az irónak célja vala, kül országban valami Magyarországot s különösen a mult országgyűlést megismertető munkát kiadni, mely célra Kossuthot kéri, hogy ez saját országgyűlési tudósításaiból célirányos kivonatot készítsen.

Ha ez így van, pedig hogy így van, csak olvasni kell a leveleket, mi különös s kiváltképen mi titkos társasági szövetkezés van benne? Hiszen Orosz, a Hirnök szerkesztője mind az 1830-ki országgyűlés után, mind a multországgyűlés alatt hasonló mun-

kákat külfországon idegen nyelven adott ki s mind e mellett mai nap is bátorságban él. De abban él Szemere Bertalan is, ki, a mint Kossuth benevolájából kitetszik, ez utolsótól nem is nyerte meg, a mit kért s annál fogva külföldön sem adott ki semmit. S ha mindezek bátorságban élnek, mi oka, hogy alperes ezért üldöztetik, s hogy alperes ellen ezen levelek terhelni akaró szándékkal pöröltetnek be? Ő ellene, ki ezen levelekben nyilatkoztatott könyvkiadási tervet sem nem tudta, sem nem segítette. Irja ugyan az AA.) alatti levél, hogy Szemere Bertalan alpereshez küldött egy levelet s ezt felperes is kijegyzi, de készakarva ki nem jegyzi azt, hogy a B.B.) alatti levélben kérdést tesz az író: ha Wesselényi vette-e az ő levelét? A D.D.) alatti pedig azt írja, mikép Wesselényitől választ nem vett. Azt is példás jó akarattal elmellőzi felperes, mit akart Szemere Bertalan alperestől? Pedig a levelekben világosan kimondatik. Nevezetesen BB.) alatt ajánló levelet szeretne alperestől. Ő a külföldre utaz, s ez talán csak nem bűn s kivált alperesnek nem bűne; mert az ajánló levél kéretik ugyan tőle, de adott-é? Az sem nem mondatik, sem igazsággal nem mondathatik. A DD.) levélben pedig azt is megmondja az író, hogy alpereshez irt levélben, mire (ugyan ezen DD.) alatti levél szerint) választ nem kapott, mit kért alperestől? t. i. autobiographiat azaz saját magának, saját életének és nézeteinek leírását. Ezt is véteknek, ezt is titkos társasági szövetkezésnek mondja-e tehát felperes? S épen akkor mondja-e, midőn alperes e kérést (vagy szerénységből) vagy restségből vagy mivel magáról irkálni semmi módon nem szeret) nem teljesítette? Valóban alperes azon iszonyú helyzetben van, hogy mind azért, a mit tenni vagy szólótnak lenni mondatik, egyformán üldözés alá vetve van, mind pedig azért, mit hogy nem tett, világosan kimondatik; vagy az bántja-e felperest, hogy alperes Szemere Bertalan kérésének következtében valami bűnös dolgot össze nem firkált? Azért üldözi-é oly elhatározottsággal, mert az üldözött semmi üldözésre méltót nem tett.

Igy van, mert miután Ujházy levelét

az EE.) alatt csupán azért hozza terhelni akarólag elő, mivel az Kossuthhoz irván, alperesről (mit azonban alperes nem dictált) szeretettel emlékeznek; még Kossuth naplóját is előadja FF.) és GG.) alatt. Az elsöben az beszéltek el, hogy alperes meghatározta magát Erdélyben országgyűlési követséget nem vállalni, s hogy ennek tudatására Kovács Lajost Erdélybe küldeni szándékozott, nehogy t. i. barátai megválasztását eszközjék, noha később más úton tudósítván barátait, Kovácsot csakugyan nem küldötte el; ez tehát ismét vétek. Alperes bajosan hitte, miszerint ezen követség el nem vállalását épen felperes vegye rossz neven, s valóban sajnálja, hogy ezt annak idejében nem tudta, vagy talán az a bűn, az a titkos szövetkezés bizonyossága, mert alperes barátival tanácskozni merészkedett, ha követséget vállaljon-e vagy nem? Vagy az a bűn, mert nem vállalása okául a közjó tekintetét szándékozott adni? Bizony rettenetes gondolatoknak kell minden magyarnak fejében a maga személyes s vagyoni batorságára nézve megfordulni, ha látja, még mi is nem tulajdoníttatik vétkül. Ily esetben mondja meg felperes, micsoda tett s micsoda nem tett az, a mi haragját kikerülheti.

Egyébiránt ha a Napló kifejezéseiben oly szavak találkoznak, melyek felperesnek nem tetszenek, ezekért is szokása szerint alperest szándéka terhelni? Hiszen alperes a kérdéses Naplót nem vitte, tehát róla miként feleljen?

A GG.) alatti Naplóból az fogja talán alperest terhelni, mivel ott mondatik: miképen alperes Lovassy L. folyamodását helyben nem hagyta s a Lovassy atyja előtt kifejté a rosszat, mi e lépéssel tétetett. De hol van tehát a törvény, mely Lovassynak parancsolta, hogy folyamodjék? Hol ismét a törvény, mely alperesnek megtiltotta, Lovassynak nem törvény parancsolta folyamodását rosszallani? Hol vannak a szavak, miket alperes ez alkalmalmondott, ha talán a bűn szavakban feküdnék? vagy talán ez ismét titkos társaságra mutat, hogy alperes a szerencsétlen

ifju atyja előtt saját véleményét magános ember tette felett kibeszéllette?

De azt mondja felperes, hogy alperes ezen tettéből az tetszik meg, miképen ő a legfőbb törvényszék által elítélt ifjak tetteit az elítéltetés után is helyeslette. Ismét egyike azon ismeretlen logikai uton járó okoskodásoknak, mikkel kir. fiscus e pört betöltötte. Alperes elmellöz itt minden egyebet; Lovassynak s általában az ifjaknak ügyéről, mint ide nem tartozóról, semmi tekintetben szólni nem akar, hanem egyedül a felperesi okoskodás menetelére fordítván figyelmét, csak azt kérdi: azon állításból, hogy alperes a Lovassy folyamodását jóvá nem hagyta], következik-e a felperesi következmény?

A GG.) alatti Naplóban a kérdéses folyamodásról az mondatik, miképen ez „nem kegyelemért lealacsonyulás, nem bűn elismerés.“ Alperes tehát oly folyamodást nem hagyott helyben, melyben a folyamodó magát bűnösnek el nem ismerte. Ebből hát felperes feljebbi következtetése a maga elemeire feloszolva így van:

Lovassy folyamodik —

Lovassy a folyamodásban magát bűnösnek el nem ismeri —

Alperes ezen bűnt el nem ismerő folyamodást rosszalja —

És így alperes a Lovassy tetteit jóvá hagyja —

azaz mivel Lovassy magát bűnösnek nem tartja és folyamodik, tehát alperes, ki e tettet rosszalja, Lovassy tetteit jóvá hagyja, következésképpen a Lovassy tetteit rosszalással jóvá hagyó alperes bűnös, titkos társasági tag, ország felforgató.

Igy bánik felperes békés polgárral, ki ellen semmi vétket felhozni nem tud, semmi valódilag terhelő bizonyítványt elő nem mutathat, s így bánik olyan pörben, mely alperes ellen az ország megyéi, a múlt országgyűlési képviselő tábla nagy többségének ellenére, sőt nyilvánosan kijelentett értelme ellen indított, melyet a képviselő tábla kezdettől fogva az országgyűlés utolsó perczéig az egész nemzetet egyformán és egyértelműleg érdemlő sérelemnek nyilatkoztatott.

(Folytatása következik.)